

Jørgen Grønnegaard Christensen og Jens Blom-Hansen i RÆSON:

EU og illusionerne: Periferien, der fylder - og maskinen, der fungerer

I februar udsendte professor Jørgen Grønnegård Christensen og lektor Jens Blom-Hansen "Den Europæiske Forbindelse" – en af de sidste bøger i *Magtudredningen*. I et dobbeltinterview med RÆSON tegner de et billede af EU som en maskine, der fungerer mere effektivt på færre områder end kritikerne vil indrømme – men også et EU, som langt fra lever op til de mest florumvundne løfter, der udstedes ved topmøderne.

Af Clement Behrendt Kjersgaard, RÆSONs chefredaktør

1. Periferien, der fylder
2. Maskinen, der fungerer
3. Udenfor iscenesættelsen
4. Rødderne i landbrugspolitikken
5. Hvem kontrollerer hvem?
6. Hvor ligger dynamikken?
7. Hvor tidligt skal Europaudvalget ind?
8. Hvor meget vil udvidelsen betyde?

1. Periferien, der fylder

Da bogen udkom kunne vi læse, at I selv også har været overraskede over, at EU ikke har så stor indflydelse på dansk politik og administration som man har troet. Hvor er den myte i givet fald kommet fra?

JØRGEN GRØNNEGÅRD CHRISTENSEN [JGC]: Det er meget svært at svare på. Jeg tror, for mit vedkommende, at det hænger utroligt meget sammen med den måde dansk EU-debat kører på - hvor der er en spænding, hele tiden, mellem nogle skeptikere (tidligere: modstandere), som gerne vil fremstille EU som sådan et overnationalt monster, der blander sig i alt muligt. Og så en ret defensiv holdning fra tilhængerensiden.

Så er der også en anden side i det: hvis vi kigger på debatten ude i det store Europa, så kan vi jo se at den måde som regeringerne og Kommissionen fører politik på, det er hele tiden meget med et fokus på *nye ting, som EU kunne tage sig til* - det er dét, der får opmærksomheden. Derimod får alt det, som EU gennem årtier har gjort ret rutinemæssigt, ikke ret meget opmærksomhed. Og det betyder, at et egentligt overblik over, hvad det er, EU beskæftiger sig med eller laver politik på - dét er der ikke rigtig nogen, der har. Vi mener vi kender en del af den internationale litteratur på den område, men den har jo så nogle gange været *fanget af et tilsvarende fokus*. Der er ikke nogen, der har lavet en analyse som er skåret til som vores er det. Det er jo så en grund til at vi også selv er blevet lidt overraskede. Al opmærksomhed i litteraturen - jamen, den går på et EU regulerer ved hjælp af *direktiver*. Da vi dykkede ned i det, så kunne vi se, ja - det gør EU da, men EU regulerer altså først og fremmest ved hjælp af *bindende forordninger* i forhold til medlemslandene. Så der er en hel masse ting, der kan bidrage til det billede. Men hvis du spørger, hvor kommer det så *specifikt* fra? Så bliver vi dig svar skyldige.

JBL: Der er ingen tvivl om at du har ret i at det forholder sig sådan. Hvis man bare aflæser den politiske debat - og ser på, hvor meget snak der er omkring EU i dansk politik, så får man det indtryk at EU fylder mere end undersøgelsen viser. Og hvorfor det forholder sig sådan, det kunne man godt spørge politikerne om.

Men ligger der i det I siger, at også forskere og journalister fokuserer på det kontroversielle og uenighederne?

JGC: Det er bestemt en del af det, og der nærmer vi os så noget, hvor vi kan sammenligne med dansk politik. Ofte kører EU-debatten på at 'EU beskæftiger sig med en hel masse ting, og det har vi altså ikke nogen ordentlig debat om'. Men der skal man så huske på, at hvis vi kigger på dansk politik - og dansk *lovgivning*, i helt snæver forstand - så vedtages der hvert år i Folketinget hundredvis af love, og der er det jo altså heller ikke sådan, at der så er nogen intens offentlig debat om dem allesammen. Debatten foregår - i begge tilfælde - i meget specialiserede fora. Og derfor kan det billede, der tegnes i offentligheden, meget vel være et helt andet billede end det, der viser sig, hvis man går ned og laver en analyse af den faktiske aktivitet. Så det spiller med ind også. Men så, på grund af det danske kritiske-skeptiske-problematiske forhold til EU, får de her ting en helt anden drejning.

JBH: Parallellen til det danske system er fin, men det er egentlig lidt mere grelt i EU-sammenhæng. Fordi på den ene side kan man sige at EU fylder mere i debatten end det måske er objektivt berettiget til. På den anden side kan man også sige, at det, der så fylder *som EU* i debatten, det er faktisk nogle områder, som fylder meget lidt i EU. Fordi hovedparten af det, EU laver, det er regulering af landbrugspolitik, fiskeripolitik og Det Indre Marked. Og det er sådan set ikke de ting, der fylder så meget i debatten - det gør derimod de mere perifere ting, som EU beskæftiger sig med.

JGC: Der kan man så føje til, at det jo i meget høj grad også er det, som EU *kunne* beskæftige sig med i fremtiden, der fylder noget i debatten. Men hvor det så viser sig, at det er der ikke altid så meget i.

2. Maskinen, der fungerer

Bogen understreger at EU kun har et budget på ca. 1% af BNP, hvor det danske budget fx er 50 gange så stort. EU er fortsat koncentreret om de områder I nævner - landbrug, følgerne af det indre marked, og det betyder så også i forhold til den danske centraladministration at det er nogle få ministerier, der primært varetager kontakten. Alt det svarer måske meget godt til det billede vi har haft af EU til 1986 eller Maastricht --- mener I i virkeligheden at man har overvurderet fornemmelsen af, hvor store forandringer der er sket siden?

JGC: Det mener vi, og vi mener også at vi kan *vis* det. Der er to ting i det. Det ene er, at vi på basis af det som vi samlede ind, kan konstatere at EU før Maastricht - eller Fællesakten, som jeg hellere vil sætte som en skillelinie i nyere tid - faktisk fungerede på de dér traditionelle samarbejdsområder. Så sker der den dér serie af traktatsændringer og institutionelle reformer - startende med Fællesakten, fulgt op af Maastricht og Amsterdam. Der sker nogle ting, men det sætter sig ikke de store spor, for EU fungerer stadigvæk som før. Det, der også er det interessante, det er at Det Indre Marked - Delors-planen i sin tid - vel betød den noget, det var meget betydningsfuldt, men den passer altså *ind i et mønster*. Det var ikke sådan, at der kom noget helt nyt til dér - det var en række foranstaltninger, som kunne komplettere det fællesmarked og det Indre Marked, man allerede havde. Det lå i forlængelse af det mønster, som allerede var dannet. Det *var* egentlig et meget effektivt EU, som blev gjort *lidt mere effektivt*. For det er jo så en anden ting vi viser, som jo også udfordrer en populær forestilling (om at når det kommer til stykket, så er EU store ord, og der er ikke noget af det, der fungerer). Vi viser jo her, at

vel har EU mange kriser - ligesom der er mange beslutningskriser i nationale systemer. Men det *er* altså også en maskine som, fungerer - som kan træffe beslutninger.

JBH: Måtte jeg lige sige til parallellen dér med hvor meget budgettet fylder, at det er jo fuldstændig rigtigt at EUs budget er meget lille når man sammenligner med det nationale, danske budget - men man skal også passe på ikke at gå for meget i den anden grøft og sige at EU fylder mindre end det rent faktisk gør. Sådan en sammenligning skal man virkelig læse med store forbehold, for man kan sige at offentlige, politiske systemer varetager tre typer af opgaver: [i] fordeling, omfordeling, [ii] regulering og så [iii] produktion af service, i sundhedssystemer, sociale systemer, undervisningssystemer - og det er dér, de store udgifter bliver afholdt. Den type opgaver løser EU slet ikke. Den type opgaver som EU primært løser, det er reguleringsmæssige opgaver og de koster faktisk ikke ret meget. Så man skal passe på med at bruge de her budgettermer.

JGC: Og dér skal man så føje én ting mere til: den måde som landbrugspolitikken er bygget op på er jo meget dyr. Og den måde den bliver dyr på er *via regulering* - fordi det er jo ikke sådan, at EU sikrer det relativt høje prisniveau ved indgreb, hvor man går ind og støtter landbrugsproduktionen direkte, hvad der ville belaste skatterne. Man gør det på en anden måde - ved at regulere markedet. Så indirekte er der nogle økonomiske konsekvenser dér.

Undervejs tegner I en kontrast til USA, hvor man taler om fiscal federalism: at forbundsregeringen ved at bruge the power of the purse - lægge budgetter og give sig selv midler - vinder indflydelse over staterne. Men det ser man ikke i Europa?

JBH: Det er rigtigt - det ser man ikke. Og det er så et godt spørgsmål: hvorfor man ikke ser det? Det spørgsmål belyser vi ikke - vi konstaterer AT det er sådan. Og at EU primært har beroet på reguleringsmæssige styringsinstrumenter.

JGC: Vi går ikke ind i det, men du skal jo tilbage til EUs oprindelse. Hvad var det her for noget? Hvad gik det ud på? Og det går fortsat i meget høj grad ud på dét.

Så i forhold til landbrugspolitikken, som vi vender tilbage til, og Det Indre Marked, som er de to væsentligste områder, er det billede I tegner at man de sidste 10-20 år er blevet færdige med at implementere de centrale politikområder og har fået fulgt alle følgevirkningerne ud. EU er blevet - med jeres udtryk: rutineseret, så arbejdet i højere og højere grad er blevet hverdagsagtigt. Endog budgetforhandlingerne har man fået ind i en gænge, i modsætning til 80erne hvor der var mere storm om dem. Så man samtidig med debatterne om hvor EU skulle bevæge sig hen har set denne her rutinisering. Der har været to spor?

JBH: Det er helt rigtigt - der kører sådan to spor. Der har været en stor rutinisering omkring det meste af det EU laver - landbrugspolitik og det Indre Marked. Samtidig er der - på "marginalerne", i citationstegn - sket rigtigt meget med traktatændringer og nye opgaver, som kommer ind og fylder meget i debatten men mindre egentlig i regelmassen. Og dertil: hele udvidelsesspørgsmålet.

3. Udenfor iscenesættelsen

Man kunne jo kritisere jeres analysemodel på flere måder. Fx kunne man sige, én ting er at gå ind og tælle love og regler - noget andet er, hvilke områder berører de? Ikke bare i forhold til hvor mange regler de vedrører -

dominobrikker, de får til at falde i den nationale administration - men også i forhold til om det er vigtige eller uvigtige spørgsmål.

JGC: Det er korrekt. Der er helt klart en begrænsning i analysen her - det kan vi ikke sige noget om. Det kunne godt være, hvis man gik videre, at man så ville finde ud af, at 'ja, det EU beskæftiger sig med det i virkeligheden vejer meget tungt, politisk og samfundsmæssigt'. Eller det kan være man fandt ud af det modsatte. Vi kan faktisk ikke sige noget om det her - og det ville være meget svært at gøre det med den metode, vi benytter os af. Hvis man skulle videre med det, så skal man ned i nogle dyberegående studier, og i det øjeblik man gik ned i dem, så ville man jo miste evnen eller kapaciteten til samtidig at forfølge problemstillingen i den fulde bredde. Men der er klart en begrænsning i vores analyse dér.

Men jeres forsvar ville måske være, at hvadenten EU ramme- eller detailregulerer er det indenfor de samme områder. Det er det, I mener at kunne dokumentere -

JGC: Det er en meget sikker konklusion. Og det hænger sammen med at EU har ret meget styr på hvad institutionerne går og laver. Der er en klassifikation af alle de regler, der bliver udstedt i EU-systemet, som er meget detaljeret og som har været stabil over årene. Så det er en meget sikker konklusion, men det er ikke nok til at besvare det spørgsmål du rejste dér - for der må vi sige, det har vi ikke noget svar på. Det er der heller ikke nogen andre, der har svar på.

En anden kritik. Til konklusionen om at EU ikke betyder så meget, som vi har troet, der kunne man sige: EU virker ikke bare ned fra toppen, men også op på den måde, at når politikerne implementerer danske love - på dansk initiativ, uden henvendelse fra EU - er det meget ofte med reference til 'europæisering', internationalisering, 'Nu må vi reformere en given del af det danske system' i den kontekst.

JGC: God pointe.

JBH: *Måske*, kan man sige. Dette med at spore hvor idéerne til nye lovgivningsmæssige initiativer kommer fra er faktisk meget, meget svært. Man skal i hvert fald være opmærksom på, at måske er der noget om det, du siger - men det kan også vende omvendt: at det, man laver i Bruxelles, er inspireret af nogle ting, der foregår i de nationale hovedstæder rundt omkring.

JGC: Og det sidste, det kan vi jo i høj grad dokumentere. Det er der andre, der har arbejdet med. Det er jo et samarbejde mellem 15 lande - og der ser du altså i nogle tilfælde, at når EU går ind og tager en problemstilling op--- hvis vi tager det Indre Marked: telereguleringen og teleliberaliseringen kunne være et eksempel på dét. Jamen, der var England gået i forvejen - de havde lavet det. Og det bliver så i nogen grad den model, man følger i EU.

Men sker det den anden vej, som du var inde på og som Jens svarede på - det er meget vanskeligt at sige. Der skal man ikke se væk fra, at når nationale politikere dér henviser til EU, jamen, så er det et led i en politisk strategi eller en politisk diskussion, hvor det kan være ekstremt svært at spore om det er andet end et argument, der bliver fyret af. Og det kan jo så bruges både af modstandere og tilhængere. Det er en spændende problemstilling, men den er ekstremt svær at forfølge.

Og en ting er at tælle love, men i det øjeblik man taler om idéer - hvad står EU så for? Man kan bruge EU som løftestang for liberalisering (som højrefløjen gerne vil gøre), eller for social samvittighed (som venstrefløjen har forsøgt i stigende grad). Så bliver det netop meget svært at operationalisere.

JBH: Det *er* meget rigtigt, og det eneste vi har gjort i bogen er at se på hvornår regler formelt er udløst af noget, der kommer fra Bruxelles.

JGC: For det er det *eneste* sikre - så kan man så i forlængelse af det diskutere begrænsningerne og så kommer der en masse gode spørgsmål. Hvis du nu tager Lissabon-processen - den bygger i meget høj grad på at nu skal vi koordinere og samarbejde noget mere - tage alt muligt ind, men det er ikke forpligtende. Der kommer så hele dét spørgsmål: Er det noget, der har nogen betydning? Hvad er det? Hvor kommer det fra? Eller det topmøde, der fandt sted i Berlin, hvor den franske, den tyske og den engelske regering siger, 'Nu skal vi gøre noget mere for at koordinere den økonomiske politik og skabe vækst' - *lige efter de har overtrådt reglerne i stabilitetspagten!* [ironisk:] Det er jo en *stærkt troværdig erklæring!* Men ikke desto mindre: hvis du så overskrifterne i alle aviser, danske som udenlandske, så var hovedbudskabet: 'Nu sker der noget stort her!'

Og det reflekterer pressens rolle: Når der er et topmøde, så er der en nyhed.

JGC: Det er meget iscenesat.

Og både positivt og negativt - når hensigtserklæringerne kommer, bliver de blæst op - og når det ramler sammen---

JGC: ---så bliver det det også. I den første situation, der gør man mere ud af det, end det er - og når krisen kommer, så gør man den større end den er.

4. Den forsigtige reform af landbrugspolitikken

Lad os nu prøve at forestille os at EU for 30 år siden var slået ind på en kurs, hvor man havde nedtrappet landbrugssubsidierne. Netop med topmødet forleden prøver man jo at flytte fokus fra landbrug til forsknin. Hvis nu EU var slået ind på den kurs for 30 år siden, hvilket EU havde vi så haft idag? Havde der så ikke været noget?

JBH: Uha, det bliver meget spekulativt.

Men når I sætter lighedstegn mellem EU og landbrugspolitikken ---

JGC: Det er så *lige* at fortegne billedet lidt - fordi vi siger: Der er nogle traditionelle samarbejdsområder, som knytter sig til erhvervsregulering, erhvervs politik, erhvervs-økonomisk politik, plus nogle tilgrænsende områder: miljøpolitik, arbejdsmiljø, som er koblet meget til Det Indre Marked og forudsætningerne for det. Det er dér, kernen og *vægten* i samarbejdet ligger - det er det, vi siger. Så siger vi jo ikke, at det dermed er gået i stå - men der er nok noget *rutinisering*. Spørgsmålet er næsten ikke til at svare på, vil jeg sige.

JBH: Man kan sige at EU var og er et handelspolitisk samarbejde. Det er kernen i det - det var det oprindeligt, og det er det stadigvæk idag. Hvordan de handelspolitiske ordninger så kunne have udviklet sig alternativt, det bliver sørme godt nok spekulativt. Man skal i hvert fald ikke se bort fra, at noget vi fuldstændigt glemmer i dag, det var at grunden til at EU overhovedet bevægede sig så dybt ind på landbrugsområdet, det var at *forsyningsikkerhed på fødevarerområdet* faktisk var et stort problem dér i 50erne. Og det er så noget, der har lagt nogle historiske spor, som er svære at komme fri af. Men det *var* faktisk et reelt problem dengang.

JGC: Og tæt koblet til dét skal du så tilbage til Kul- og Stålnationen og se: jamen, det handlede i meget høj grad om nogle relationer mellem Frankrig og Tyskland lige efter Anden Verdenskrig. Man skulle finde balancen: der var noget sikkerhedspolitik, helt klart - noget industri/regionalpolitik på det tidspunkt, og så var der meget noget med at det var ét industriland og ét landbrugsland. Det trækker nogle *spor*, som det er svært at komme ud af.

Hvis jeg tænker 30 år tilbage - og det er derfor jeg i hvert fald ikke kan svare på det spørgsmål dér(!) - så vil jeg sige: der var landbrugspolitikken så centralt et element i det daværende fællesmarked, at jeg slet ikke kan forestille mig tanken om at der havde været noget fællesmarked hvis den slet ikke havde været med.

JBH: Man kan i hvert fald sige, at hvis man - ikke for 30, men for 31 år siden, havde droppet landbrugspolitikken, så var Danmark ikke blevet medlem! [griner]

JGC: Det er rigtigt!

Men fordi landbrugspolitikken har været så stor en del af hvad EU beskæftiger så med, så opstår der vel en institutionel afhængighed af den i EU-systemet?

JGC: Givet.

JBH: Det kan du sige. Der er dels noget afhængighed i EU-systemet og dels noget afhængighed i medlemslandenes systemer - både embedsmands-institutionelle interesser og hos *klientgruppen* ude i landbrugserhvervet.

JGC: Men du ser jo så samtidig rutiniseringen slå igennem for - nu har du selv bragt et historisk perspektiv ind - og går vi de der 20-40 år tilbage, så var aviserne jo fyldt af: landbrugsforhandlinger i EU. 'Uret blev sat i stå' og der var kriser på grund af landbrugsforhandlinger. Det kommer lejlighedsvist stadigvæk - at så er den gal - men dengang var det så markedsordningen for fårekød og markedsordningen for svinekød osv., der gav anledning til de kriser, og dét er bragt ind i nogle stabile rammer.

Landbruget vejer meget i EU-politikken, men man kan *alligevel* se at der sker en gradvis reform af det - men sådan på god, forsigtig vis.

Men i dag - fx inspireret af debat om WTO eller udviklingsbistand – sukker man jor, 'bare USA og Europa kunne reformere denne her landbrugspolitik!' Jeres bog må jo bl.a. kunne hjælpe os til at sige: hvor meget skyldes problemet EU og hvor meget reflekterer det de samme svagheder i de nationale systemer? Hvis man skal forsøge at placere skylden - eller ansvaret - for landbrugspolitikken, kan I så sige noget om hvorvidt det stadig ER EU-systemet, som er så integreret med landbrugspolitikken at den forbliver højt prioriteret? Så EU dermed har meget svært ved at skifte fx fra en landbrugs- til en forskningsdagsorden.

JBH: Det er utroligt svært at sige, hvor skylden ligger. Man kan i hvert fald sige, der hvor hovedproblemet ligger ved at bevæge sig væk fra den, det er idet landbrugsordninger har kapitaliseret sig i ejendomsværdierne på landbrugsområdet. Det betyder, at hvis man droppede dem fra en dag til en anden, så ville landbrugene gå fallit. Det er en omkostning, der er til at tage at føle på, og spørgsmålet er: Hvordan håndterer man dét problem? Uanset hvis skylden er, så er det et stort problem der skal overvindes, uanset hvem, der går i gang med reformere det.

JGC: Så har du oven i det - hvad der trækker samme vej: i nogle af EU-landene kan det godt være generelt at landbrugsbefolkningen og -erhvervet fylder mindre end det gjorde tidligere, men i bestemte dele af de enkelte

medlemslande der er det altså stadigvæk sådan at der vil landbruget og vælgerne på landet veje meget, meget tungt.

5. Hvem kontrollerer hvem?

Hvad viser jeres undersøgelse om magt- og rollefordelingen mellem de 3 aktører - parlamentet, Kommissionen og ministerrådet? Som jeg læser jeres bog, siger I at Europa-Parlamentet har fået mere indflydelse---

JGC: Det har det også.

---og viser tænder, i visse sammenhænge, fx Santer-Kommissionens afgang. Men samtidig ligger der jo i det I siger at Kommissionen for så vidt har en større indflydelse men på mindre - dvs.: mere administrative - spørgsmål?

JGC: Det er jo meget kompliceret. Første trin er det, du er inde på: at reformerne som har styrket parlamentets rolle i EU-lovgivningsproceduren de *virker faktisk*. Dvs. at parlamentet *spiller* en rolle dér - og en stigende rolle. Det følger af de formelle procedurer. Men det næste, vi kan se, det er så at Kommissionen spiller *også* en stigende rolle - som *lovgiver*. Umiddelbart så lyder det jo en lille smule selvmodsigende: Kan begge dele være rigtigt? Men det er det! Og det tolker vi jo så på den måde, at det er et *udslag* af rutiniseringen: fordi når vi følger det over tid, så kan vi se, at efterhånden som et samarbejdsområde bliver indarbejdet i EU, så overtager Kommissionen i stigende grad *lovgivningen*. Der sker nøjagtigt det samme på det nationale plan: at man delegerer til de enkelte ministre - og dermed: til administrationen - og siger: 'vi er relativt enige - indenfor en ramme - om hvad det her går ud på, og nu kan I så udstede reglerne og passe dem til over tid'.

Så tager vi de gamle samarbejdsområder, som var med fra starten - toldunionen, landbruget osv. - kan vi se at dér begyndte Kommissionen tidligt at spille den dér ret fremtrædende rolle. Så kommer sådan noget som miljøpolitikken til: der kan vi se i starten er det Ministerrådet, der dominerer - det er meget følsomt i forhold til medlemslandene. Efterhånden som det bliver indarbejdet, så rykker Kommissionen ind dér også. Det er jo ikke det samme som at sige, at 'så sidder Kommissionen i stigende grad på magten' - det er snarere et udtryk for, at der sker en *rutinisering*. Der kan også være andre ting i det.

JBH: Man kan føje til at det billede gælder på det område af EUs indflydelse, der handler om *lovgivning*. Når vi så bevæger os over til det helt nyt felt, der hedder *soft law*-regulering er billedet lidt et andet, fordi der er Kommissionen meget mere fremtrædende; Europa-Parlamentet er næsten helt ude, Ministerrådet står lidt i kulisserne, men det er uklart hvilken indflydelse det egentlig har. Der er faktisk noget dér, vi ikke ved ret meget om. Hvor man kan være skeptisk overfor *om* det betyder noget - fordi det er uformelt og uforpligtende - men et eller andet sted betyder det et eller andet.

Så det, der foregår er at Kommissionen kommer med henstillinger?

JGC: Ja, Kommissionen - og Ministerrådet også, jo. Det har vi også dækket i bogen, men vi har ikke været dybt nede i det, fordi det ville være en kæmpe opgave. Vi kan se: det er eksploderet. Du kan se at EU på sin vis trækker sig lidt tilbage, når det gælder udstedelse af forpligtende regler - til gengæld så eksploderer *soft law*, som er henstillinger, vejledninger, alt muligt. Som udstedes nogle gange af Kommissionen, nogle gange af Ministerrådet - og nogle gange går ind på områder, som ikke er dækket af det forpligtende samarbejde men som i høj grad også foregår på de gamle samarbejdsområder. Det er et felt, som vi kun *lige* har rørt ved.

Der grænser den juridiske empiri jo over mod diskursanalysen ---

JGC: Det er korrekt. Vi er tilbage ved det, du var inde på tidligere: Kunne det være at samspillet mellem national politik og EU-politik er meget mere kompliceret? At påvirkningen kan gå den ene vej eller den anden vej? Det er det spørgsmål; der rejser sig - men det er meget, meget vanskeligt at undersøge.

Men omkring Kommissionens rolle: I siger, at i det øjeblik områderne er blevet hverdag - mere tekniske end politiske, mere praktiske end principielle - så overgår de til Kommissionen. Tingene bliver mindre kontroversielle og så tør man lade Kommissionen varetage dem - eller: de ender i hvert fald dér. Hvad nu hvis det er omvendt? Hvad nu hvis Kommissionen går ind på områder, der - i det øjeblik Kommissionen sidder på dem - så af den årsag bliver betragtet som uvigtige?

JBH: Der er nogle procedurer sat i værk, til at holde øje med Kommissionen, når den går ind og udsteder regler efter delegation fra Ministerrådet og Europa-Parlamentet. Så er det hele det her *komitologi*-system træder i værk - og dét er, kan man på den side sige, en mulighed for medlemslandene til at følge med i hvad Kommissionen går og laver. På den anden side kan man sige: at hvad den reelle funktion af det system egentlig er, og i hvis interesse det system egentlig trækker (om det er *vagthunde* fra Ministerrådets side i forhold til Kommissionen, eller om det i virkeligheden er nogle organer, Kommissionen kan bruge i forhold til Ministerrådet) - det er faktisk lidt uklart. Det er ikke noget, vi er gået nærmere ind i at analysere - men vi konstaterer at der *er* det her system.

JGC: Men vi kan dog sige så meget, at hvis vi ser på de diskussioner, der går *forud* for etablering og ændring af komitologi-procedurene er det helt sikkert at Ministerrådet *oplever* det her som kontrolprocedurer, og Kommissionen og Europa-Parlamentet oplever det som *begrænsninger på de europæiske institutionsspil*. Men det er stadigvæk uklart - og det er *ekstremt* kompliceret.

JBH: Og det bidrager i hvert fald ikke til at gøre EU mere gennemskuelig for den enkelte borger.

JGC: Nej. Det gør det ikke. Det er så indviklede procedurer at hvis du ikke sidder med det foran dig - især som de på ét tidspunkt var formuleret - så kan du ikke huske dem, men bare at det er kompliceret!

Et af problemerne som jeres bog belyser er jo netop: hvordan måler man et 'demokratisk underskud'? I det øjeblik man indretter beslutningsprocedurerne, så interesseorganisationer deltager - hvad enten det er i Bruxelles eller i København - så taler de jo ikke nødvendigvis på befolkningens vegne.

JBH: Det er fuldstændigt rigtigt.

JGC: Det gør de ikke. På den anden side kan du sige: der ligger en enorm mulighed for at få specifik information frem - også for at få *en mere specialiseret legitimering af det, der foregår*. Og dér er jo noget, vi kender på alle niveauer i det politiske system - der er ikke noget særegent her.

JBH: Man skal have for øje, hvad det er for nogle områder, EU regulerer på: det er handelspolitisk regulering - dybest set. Når man dykker ned i det får man lynhurtigt blik for hvor utroligt specifikt, teknisk og detaljeret, det er. Og dermed så er behovet for ekspertviden i politikformuleringen faktisk ret stort. Den har Kommissionen simpelthen ikke selv - den er nødt til at hente bistand andre steder fra - og dér tropper interesseorganisationerne så op.

JGC: Og dér kan vi gå tilbage til det, Jens sagde før med komitologiproceduren: hvad er nu dét? Er det nødvendigvis en kontrol, eller kunne det også være Kommissionen, der har mulighed for at gå ud og mobilisere tilslutning til noget? Og man kan sagtens forestille sig, at det kan fungere på begge måder - at i nogle sammenhænge bliver det brugt på den ene måde, og i andre på den anden.

Europa-Parlamentet har jo, fra at have en mere symbolsk rolle, udviklet sig til at være en sikkerhedsventil. I USA taler man jo løbende om den indflydelse, som 'special interests' har over de folkevalgte. Er det jeres indtryk at Europa-Parlamentet faktisk fungerer som et demokratisk check - eller er det snarere madding for lobbyorganisationerne?

JBH: Vi har ikke undersøgt det i bogen--

Men det er centralt i forhold til spørgsmålet om hvor den demokratiske legitimitet ligger.

JBH: Jo. Og de er vel, som parlamentariske kamre er overalt i verden, begge dele i et eller andet omfang.

JGC: De er jo også *afhængige af informationer*. Dermed er de sårbare i forhold til forskellige grupperinger. Men vi har ikke beskæftiget os med den del af det.

6. Hvor ligger dynamikken?

Vi talte i starten om hvorfor man - i hvert fald i Danmark - tilsyneladende har haft et billede af EU som mere ekspansivt end hvad tallene tilsyneladende understøtter. Betyder vores undtagelser, at det danske afhængighedsforhold af EU er sværere at analysere end de øvrige medlemslandes?

JGC: Ja - det må man nok sige i nogle henseender. Nu har det ikke betydet så meget i forhold til den metode vi har benyttet os af, men det vil det da være på nogle områder. Hvis du går ned på givne områder, så kan forbeholdene gribe ind i noget, og i andre dele griber de ikke ind.

Flere af de områder, hvor vi netop har undtagelserne, er jo også dem der ikke er sket så meget på?

JGC: Det er nemlig rigtigt.

JBH: De store reguleringsområder er jo ikke hvor vi har forbehold. Og der *kommer* faktisk ikke så mange regler, hvor vi har dem.

JGC: Dér, hvor man kan forestille sig - hvis det udvikler sig - at det kunne få betydning, er ikke så meget udenrigs- og sikkerhedspolitikken, men på det retlige og indre samarbejde. Dér er jo en hel masse regler, som kun er på et tidligt stade inde i EU-lovgivningsprocedurerne - og hvad der vil ske dér, på sigt, det er meget svært at sige. Men som det ligger nu kan vi jo se at det ikke har haft de helt store konsekvenser.

Men: det er omvendt *meget* udviklet hvis man vil dykke ned i hvad konsekvenserne er.

Men den måde, som EU historisk har fungeret på historisk, har jo meget været at nye områder løbende er blevet taget ind - om end ikke taget lige alvorligt. Og vi har haft billedet de sidste 15 år af et EU, der var på vej til at brede sig til ALTING - næsten alle områder var nævnt i Maastricht-traktaten. Hvis I siger, EU er faktisk

koncentreret på nogle få områder, er det så et argument der kan bruges af dem, der ønsker et Europa i flere rum eller hastigheder? Så kan de sige, 'Så har EU ikke bredt sig - så hænger alting ikke nødvendigvis sammen! Så er den nationale lovgivning, indenfor fx skat og velfærd, fortsat uafhængig - og så kan vi roligt bygge et Europa i flere rum'.

JBH: Det er jo et normativt spørgsmål, som vi slet ikke tager stilling til.

Men er det teknisk muligt?

JBH: Det er jo teknisk muligt i den forstand at EU har fungeret - og stadigvæk fungerer - primært på nogle helt specifikke sektorområder. Og der ikke er det store spill-over mellem de områder og en hel række andre områder. Så ja, det er teknisk muligt.

JGC: Men den diskussion, der har kørt omkring det der, har nogle gange været lidt uklar, for når det kommer til stykket er der jo ikke nogen, der har foreslået --- det er aldrig gået ind i traktatrevisionforhandlinger, reformforhandlinger --- at EU lige med ét skulle til at føre velfærdspolitik i den snævre, udgiftstunge forstand. Hvis man har diskuteret noget, der tangerer det dér, så har det været i *kanten af det område*, man har taget det op. Diskussionen om EU-politik har haft *sit eget liv*.

Mange af hensigtserklæringerne - indenfor FUSP'en (den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik), måske også det, der sker med forskningspolitikken nu - er måske nogle lette markeringer at lave? Som så kan indgå i kompensationspillene.

JGC: Forskningspolitikken vil være et godt eksempel, for der har vi jo sådan set et dobbeltcheck på. Vi har på den ene side reglerne - der er faktisk udstedt nogle regler. Og på den anden side: EU's økonomiske bidrag - hvor der er ét - spiller kun ind på marginalområder. I en bestemt del af vores offentlige sektor spiller det en vis rolle - men i det store billede så er det altså meget, meget marginalt.

Hvis jeg nu repræsenterede medicinalindustrien, og bad jer om råd til hvordan jeg kan få EU til at prioritere højteknologisk forskning: Hvad er så sandsynligheden for at jeg kan få EU til det? Hvor skal jeg prøve at påvirke systemet?

JGC: [griner] Det bliver et svar med tusind forbehold!

Men er det overhovedet realistisk?

JGC: Nej. Det var også derfor, hvis jeg skulle give et svar - og det tror jeg også de har fundet ud af - så ville jeg koncentrere min indsats på de nationale regeringer.

JBH: Der er vi inde på spørgsmålet om, hvor idéerne kommer fra? Og hvis man skal til at ændre politikområder ret fundamentalt, så skal man nok starte med at plante en idé og så arbejde med en meget, meget lang tidshorisont. Og idéerne kan komme fra København - hvis det er noget, der vedrører Danmark. De kan komme fra Bruxelles - men de kan også komme fra Paris, hvis det er noget med OECD - dér kommer mange idéer fra. Men hvis man skal have et udbytte sådan på meget kort sigt, så ville jeg også gå til de nationale hovedstæder.

JGC: Og du kan jo omvendt se - nu topmødet i Berlin, når Chirac, Blair og Schroeder der snakker forskning og innovation: så lyder det meget flot, men jeg tror ikke et øjeblik at de så forestiller sig at der skal bygges et stort EU-program op som EU-institution. Der er masser af politisk retorik i dét.

Men så er I jo meget, meget tæt på at sige at EU er path-dependent ['sti-afhænging': determineret af sin fortid og udvikling, red.]: at den historiske arv fx i forhold til landbrugspolitikken sætter dagsordenen.

JGC: Det er der elementer af, ja.

JBH: Det er jo heller ikke så overraskende, når man tager beslutningsreglerne med i betragtning. Det er et system, hvor det er tungt at ændre kurs - der er mange vetomuligheder; mange steder, hvor der kræves enstemmighed og mange steder: kvalificeret flertal. Det gør det tungt at ændre kurs.

JGC: Efterhånden som man har bygget det op er der etableret interesser, som har fået velerhvervede rettigheder - dét gør det yderligere svært. Der bliver det spændende (hvis vi skal komme dig lidt i forkøbet): Hvad sker der så, når man udvider? Vil der så stadigvæk ikke være en høj grad af *sti-afhængighed*, som kommer til at præge et samarbejde, der inkluderer de nye medlemslande? Vi ser det jo allerede - alle bekymringerne om, jamen, hvad vil det ikke koste at integrere 10 østeuropæiske lande i samarbejdet omkring landbrugspolitikken? Det talte meget for, at man fik *reformeret* landbrugspolitikken, så var man ude over problemet, men det kan man ikke. Og så skal man finde nogle andre løsninger.

Hvis vi skal gisne om, hvilke dagsordener politikerne KAN bruge EU til. Er det så generelt lettest dér, hvor der kan regeres direkte ved at ændre i love - fx på immigrationspolitikken - uden at det kræver at der flyttes midler?

JBH: Det vil jeg ikke uden videre købe. Der er en ting, der er sikkert med udvidelsen med 10-12 østeuropæiske lande: at præferencerne i EU-systemet bliver mere spredt. Og når præferencerne bliver mere spredt, og man kan se det i Ministerrådet og Europa-Parlamentet: bliver det sværere at træffe beslutninger. Og det gælder sådan set uanset om det er budgetmæssige beslutninger eller beslutninger omkring nye direktiver og forordninger.

JGC: Jeg er meget enig i det. Og man skal jo heller ikke falde for fristelsen til at sige, 'Når det koster penge er det meget tungt - når det er lovgivning handler det bare om ord'. Fx en procedureregulering om nogle tidsfrister for behandlinger af asylansøgninger eller hvad det nu kan være. De ministre og embedsmænd, der deltager i forhandlingerne, er udmærket klart over hvad konsekvenserne kunne være - og det kan i deres politiske univers veje lige så tungt, som hvis det var noget, der kostede penge.

EU står foran en stor budgetforhandling, som mange har forudset bliver problematisk - også på baggrund af Syd-og Østudvidelsen. Men når I taler om at der er foregået en rutinisering af budgetforhandlingerne de sidste 15 år, så ville det jo pege i retning af at man også på de store spørgsmål vil have lettere ved at komme til enighed?

JBH: Det er rigtigt i den forstand, at hvis man går tilbage til 80'erne og ser på hvordan budgettet var et utroligt ømtåleligt område, så er tingene blevet meget bedre, fordi man har formået at finde en måde at håndtere problemet på, som gør at man laver nogle budgetforlig som rækker 4-5-6 år frem i tiden (hvor det tidligt var et årligt tilbagevendende cirkus - med årlige budgetkriser og systemet blev handlingslammet). Men hvordan det egentlig kommer til at køre med udvidelsen - hvor antallet af deltagere til de her store budgetforligsforhandlinger bliver fordoblet - det er lidt svært at sige, egentlig. Fordi budgetforhandlingerne ER godt nok blevet rutineret, men det er samtidig en type forhandlinger, som er helt uformelle. Hvor der ikke er nogen regler for hvordan institutionerne spiller sammen - samspillet mellem Ministerrådet, Europa-Parlamentet og Kommissionen er helt ureguleret og beror egentlig på en norm blandt deltagerne om, hvordan man håndterer det. Det er lidt i modsætning til stort set alt andet, der foregår i EU-systemet - og hvordan det egentlig udvikler sig, når lige pludselig *halvdelen af deltagerkredsen ikke har været med før* - det er faktisk et godt spørgsmål.

7. Hvor tidligt skal Europaudvalget ind?

Mht. den danske Europapolitik har I foreslået at man skulle bringe de specifikke fagudvalg mere ind i beslutningsprocessen og måske vænne sig af med billedet af, at Europaudvalget har en særlig placering? Ville det gavne Danmarks mulighed for at sætte en dagsorden i forhold til Bruxelles?

JGC: Der er to ting i det. For det første er det væsentligt at slå fast, at det ikke er noget vi finder på - fordi det er en proces, der *er* i gang, og noget man i regeringen og i Folketinget er opmærksomme på. Den anden ting er, at den måde som dansk EU-politik har udviklet sig på, med den følsomhed den har haft, har det været politisk nødvendigt at have en institution af den art - og jeg tror faktisk man skal værne om den institution, fordi det er det eneste sikre sted, man får en demokratisk forankret debat om rigtig mange af de spørgsmål, som bliver forhandlet i EU. Forestillede man sig en meget vidtgående decentralisering - som nogle faktisk har været inde på - hvor man siger, 'det kan fagudvalgene klare fuldstændig' - så tror jeg det ville drukne. Så fik det slet ikke nogen opmærksomhed.

Så Europaudvalget er faktisk en væsentlig institution, vi skal holde fast i - men den mandatprocedure, der eksisterer, er også meget væsentlig, og jeg tror i virkeligheden ministrene meget nødig ville undvære den - fordi den giver dem altså en god sikkerhed, når de er ude at forhandle.

Det man så kan diskutere det er, hvor tidligt skal Europaudvalget ind? Det er en meget vanskelig balancegang. Kom man meget tidligere ind - ja, så kom det til nogle gange at tage stilling til noget, som er utroligt foreløbigt og hvor det er svært rigtigt at sige *hvor vil det her bevæge sig hen?* Omvendt er de rent sent inde nu - og nogle gange er det altså lidt svært rigtigt at gøre noget, fordi med den procedure man følger i EU begynder mange ting at ske allerede mens Kommissionen er ved at udarbejde et forslag.

JBH: Det er utroligt vigtigt i det danske system - og i hvad der er en særlig situation for Danmark: at vi har et system, som sikrer at der ER parlamentarisk rygdækning når en dansk minister tager ned og forhandler i Bruxelles. Fordi vi *altid* har mindretalsregeringer. Det er faktisk de færreste EU-lande, der står i den situation - og derfor har vi et helt akut problem, som ikke ret mange andre EU-lande har. Og det system vi har i dag varetager den situation utroligt godt - det må man sige.

Vi kommer ikke til at love de andre noget, vi ikke kan holde?

JBH: Præcis.

Der er så det problem ved det nuværende system, at der er en enorm arbejdsbelastning på Europaudvalget. Og langt hen af vejen så er diskussionen om decentralisering af Europapolitikens organisering i Folketinget jo et simpelt spørgsmål om *arbejdsfordeling*. Hvordan den sag skal ende kan man have mange meninger om, men det vigtige er at holde sig for øje at den helt basale funktion er at sikre at der er parlamentarisk rygdækning til den minister, der tager til Bruxelles.

JGC: Og det får du nok bedst, hvis det er et centralt organ. Der er så mange papirer involveret, at du *aldrig* kan få fokus på det hele - det er der ikke kapacitet til, der er heller ikke nogen, der er interesseret i det. Så spørgsmålet er også: får man selekteret/udvalgt de *rigtige ting* til sådan *lidt mere intens* diskussion?

På den ene side ligger hensynet til Danmarks mindretsregeringer, vores forbehold osv. Men på den anden side er der problemet med 'ghettoiseringen' af EU-politikken: at man ikke indbygger EU i den daglige debat. Når Europa-parlamentet vinder i magt - og hvis man simultant lader Folketingets fagudvalg gå mere ind i stoffet, risikerer man så i virkeligheden at sende parlamentarikerne og folketingsmedlemmerne ud i en konkurrencesituation? Der skal vel en meget tæt koordinering til?

JBH: Der er i hvert fald et problem dér. Det danske system - Europaudvalget i Folketinget - er jo designet i en tid, hvor Europa-Parlamentet ikke havde det store at skulle have sagt. Og hvor det var fuldstændig entydigt - at når man sagde til en dansk minister i Europaudvalget at 'du vil stemme ja/nej', så var det entydigt *hvad konsekvenserne af den beslutning ville være*. I dag er det så sådan, for langt de fleste sagers vedkommende, at når Ministerrådet lægger sig fast på en holdning, så er det kun første skridt i en længere proces. Hvad der sker derefter, det har den danske minister faktisk ikke ret meget indflydelse på - det er lagt i hænderne på formandskabet og COREPER nede i EU-systemet, som står for at forhandle med Europa-Parlamentet i *andenbehandlingen*. Det er en ny situation.

JGC: Og det så du konsekvenserne af under det danske formandskab. På et tidspunkt opstod der diskussion, fordi de danske ministre - som repræsentanter for formandskabet - koordinerede med Europa-Parlamentet. Det var jo noget helt andet - hvor er så Europa-udvalget henne? Det var ikke inde dér - for der var vi altså i en anden fase. Der er vi tilbage ved noget, vi har været inde på tidligere: at EU er så utroligt procedurereguleret - i langt højere grad end du finder det i noget nationalt eller lokalt system har du formelle procedurer, der regulerer alt muligt.

Det rejser jo også et spørgsmål om arbejdsdelingen - vi får kun 14 medlemmer af parlamentet, der i øvrigt er sammensat med andre partifarver end i Folketinget.

JBH: Problemet med hvordan Ministerrådets samspil med Europa-Parlamentet skal være efter at Ministerrådet har vedtaget deres fælles position i forligsproceduren - det er ikke et spørgsmål der er tænkt godt igennem. Og især ikke: hvordan den parlamentariske styring fra dansk side skal være af det spørgsmål. Det har vi faktisk ikke rigtigt forholdt os til.

Og i en situation, hvor vi havde en dansk regering der mente ét og et flertal i den danske EP-gruppe der mente noget andet, så ville vi vide præcis hvem, der kunne kommandere med hvem?

JBH: De danske Europaparlamentarikere ville jo i udgangspunktet stå frit.

Bogen ender med den konklusion, at spørgsmålet om et demokratisk underskud i forhold til EU er mere vedkommende for Norges vedkommende end for Danmarks. I konkluderer at den danske velfærd ville være nogenlunde sammenlignelig med den nuværende, hvis vi stod udenfor - men at vi ikke ville have indflydelse på de beslutninger, der bliver truffet. Men nogle ville vel bestride det - sige at den danske velfærd ikke kun er et spørgsmål fx om markedsadgang for landbrugsvarer, men er afhængig af en orientering mod Europa - at den så at sige har holdt os oppe i tempo.

JBH: Det forbliver jo spekulativt. Men jeg har meget svært ved at se at vi ikke kunne få en tilknytning via EØS-aftalen fuldt på samme vis som Norge har fået - hvis vi ikke var med i EU.

I kalder det en gratistmodel - hvor man undgår de 'politiske omkostninger' i at være med. Hvad mener I de består af? Befolkningens skepsis?

JGC: Ja. En besværlig national diskussion.

Men - jf. diskussionen om forbeholdene: på et eller andet tidspunkt kunne man forestille sig at EU sagde nej til den type EØS-aftaler.

JGC: Der er meget, der tyder på, at det er *ekstremt pragmatisk*, når det kommer til stykket. Det er meget svært at ytre sig om hvad der er muligt og ikke muligt. Igen: Hvad sker der med udvidelsen? Det er umuligt at svare på, men det ER *virkelig pragmatisk*, når det kommer til stykket.

JBH: Og indtil videre har man i EU-systemet været utroligt interesserede i at få knyttet randlandene til EU.

Der er vel også en forskel på landene - EU har en anden interesse i at knytte fx Norge end Ukraine til sig.

JGC: Det kunne man forestille sig.

8. Hvor meget vil udvidelsen betyde?

Den rutinisering, I taler om står i kontrast til nogle andre perspektiver: budgetspørgsmålet, Østudvidelsen, at man ønsker at inddrage andre områder. Lad os nu sige at EU faktisk begyndte at levere på nogle af de løfter, der er blevet fremlagt i traktaterne de sidste 10-15 år. For det første: Er det realistisk? For det andet: hvor svært ville EU have ved at kolonisere andre politikområder end de traditionelle? For i det billede I tegner er EU jo ikke særligt dynamisk.

JGC: Faktisk både-og. Fordi du kan sige i det der store perspektiv er det det måske ikke - men hvis du går ned og kigger på kerneområderne, så er der en betydelig tilpasningsdygtighed. Nogle steder har vi et langt tidsperspektiv - og du kan se, det er der ingen mennesker der husker i dag, men: den franske blokade i 1965-6 satte sine spor. Det tog et stykke tid, men så kørte maskinen igen - og så har den kørt siden hen. Og så er det fuldstændig som med national politik: hvis du tager øjeblikbilledet ser det ud som om 'de kan ikke noget som helst, de kan ikke blive enige om noget, det hele er hop på stedet'. Men hvis du kigger på det hen over en periode så kan man altså ganske meget - og så sker der altså ting, som ændrer forholdene. Men det vi viser, det er så at det er *indenfor* en etableret og ret stabil ramme.

JBH: Når man stiller den slags spørgsmål - hvad hvis EU nu begynder at levere varen? - er det man tænker på EUs handlekraft i forhold til Jugoslavien-krisen og sådan nogle ting. Men på de områder, som virkelig er vigtige i EU-samarbejdet - hvor regelmassen er koncentreret og samarbejdet er stærkest, der leverer de faktisk meget. Det virker.

JGC: Det gør de. Ligesom vores offentlige sektor også virker, grundlæggende. Så kan man *mene* alt muligt om det.

Så EU er en succes på de her begrænsede områder:

JGC: Det må man sige. Det er jo ikke det samme som at vi så siger, vi synes det er godt alt det dé laver - men på det her kriterium må man sige det.

Når I siger EU er koncentreret og agerer dynamisk indenfor nogle relativt få områder, hvilke perspektiver tegner det for de nye EU-lande - som ikke har været med i 50 år og har en helt anden økonomisk status?

JBH: Det er et rigtigt godt spørgsmål. Men man kan sige: på den ene side er det rigtigt at EU-samarbejdet har udvist en betydelig dynamik over de sidste 10-15 år. Og det er forbløffende - det *er* faktisk forbløffende, når man tager i betragtning hvilke beslutningsregler tingene skal foregå under. Og hvordan de beslutningsregler egentlig vil fungere, når vi pludselig får en række deltagere, som dels er uvant med samarbejdet og dels deltagere, hvis grundlæggende interesser er meget anderledes - dét er et rigtigt godt spørgsmål. Det vil jeg ikke give noget fast bud på.

JGC: Det vil jeg heller ikke, men vi kan jo se på Grækenland, Portugal og Spanien, da de kom ind. Det var også lande, som havde økonomiske og sociale strukturer, der i ret høj grad afveg fra de daværende medlemslande. Der får vi lidt en pejling - for noget af det lykkedes faktisk - men det er så også dér, vi ser nogle problemer. Indenfor de givne procedurerammer var der nogle politiske balancer, der skiftede - og nogle ting, der flyttede sig. På samme måde da Sverige og Finland kom ind - dét påvirkede også nogle balancer. Det kan jo ske her, men det er sørme svært at sige noget om - og nogle af de lande her afviger nok mere end da man fx tog Spanien med.

Dels er der spørgsmålet om hvilket udviklingsstadium de er på, dels spørgsmålet om socialiseringen af centraladministrationen i de systemer - at få dem til at spille med.

JBH: Det er fuldstændig rigtigt. De skal jo til - ligesom vi gør herhjemme - at geare deres nationale systemer til at implementere EU-retsakter på samme måde som os. Det er en kæmpe omstilling. Men: det er jo dog en omstilling, mange andre lande har formået at håndtere, så mon ikke det går? Jeg vil egentlig mere se faren, hvis vi kan kalde det det --- eller, stedet hvor den potentielle betydning er størst: på selve beslutningskraften i systemet, hvor præferencerne *bliver* meget forskelligartede i det nye EU. Og hvad det egentlig betyder i praksis kan man godt være lidt bekymret for.

JGC: Jeg vil nu så ikke undervurdere det første spørgsmål, for der er jo to ting i det. Det ene er i implementeringen - at få omsat EU-politikken til national ret. Dét tror jeg nok de skal klare, for det beror på nationale parlamenter og på den nationale centraladministration. Men den anden del af implementeringen involverer lokale virksomheder - altså: faktisk at få *anvendt* lovgivningen; få den lagt til grund for de afgørelser, der bliver truffet. Og der kan jeg altså godt se nogle vanskeligheder - for det er en administration der, i hvert fald i en periode, har været rundet af helt andre traditioner. Der kan godt være blokeringer.

Der kommer så nogle interessante spørgsmål: Har EU kapacitet til at følge op på det? Vil man følge relativt nidkært op på det - eller vil man i en periode lukke øjnene med den fare, at der så er ting, der kører af sporet? Dér forestår nogle ret store problemer.

Jens Blom-Hansen blev cand.scient.pol. i 1989. Han arbejdede i Indenrigsministeriet 1990-2 og i Finansministeriet 1992-96; siden har han arbejdet ved Århus Universitet hvor han blev lektor i 2000. **Jørgen Grønnegård Christensen** blev cand.scient.pol. i 1970. Fra 1984 har han været professor i offentlig administration. Blandt hans aktuelle forskningsområder er ledelsesadfærd i offentlige organisationer; bureaukratisk autonomi i komparativt perspektiv og offentligt personaleforbrug.